

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВА

УДК 821.111-1 "16"

І. Г. Безродних

Дніпропетровський національний університет

ПОЕТИЧНА ТВОРЧИСТЬ ЧАРЛЬЗА СІДЛІ В СОЦІО-КУЛЬТУРНОМУ КОНТЕКСТІ АНГЛІЇ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XVII СТОЛІТТЯ

Розглядається проблема своєрідності поетичної манери представника періоду Реставрації сєра Чарльза Сідлі в соціо-культурному контексті Англії другої половини XVII століття.

Ключові слова: любовна лірика, гедоністичні умонастрої, куртуазна поезія, «весела банда».

В данной статье рассматривается проблема своеобразия поэтической манеры представителя периода Реставрации сэра Чарльза Сидли в социо-культурном контексте Англии второй половины XVII века.

Ключевые слова: любовная лирика, гедонистические умонастроения, куртуазная поэзия, «веселая банда».

The present article studies the individual peculiarities of the poetry of sir Charles Sedley – the representative of the Restoration poetry within the socio-cultural context of the second half of the XVIIth century.

Key words: love lyrics, hedonistic world perception, courtier poetry, "merry gang".

Слід відзначити, що незважаючи на неабияку популярність у літературних колах свого часу та непересічну особистість, Чарльз Сідлі залишається невідомим широкому загалу читачів, а його любовна лірика – маловивченою. Це видається недоречним, адже він виступає як яскравий представник своєї епохи, творчий доробок якого увібрав у себе загальні уявлення суспільства того часу, естетичні та моральні преференції, а також стилістичні характеристики, які вирізняють саме цей період від всіх інших відтинків історичного розвитку англійської літературної традиції.

Період Реставрації в Англії, який почався у 1660 р., привніс кардинально нові, у порівнянні з попередньою добою пуританського правління, настрої до англійського суспільства в цілому та англійського двору зокрема. Після періоду занепаду мистецтв та театру, панування пуританської моралі в усіх верствах суспільства та братовбивчої війни до англійського двору знову повернулися витончені куртуазні традиції Тюдоровської Англії. Саме двір короля Карла II, за словами В. Де Сола Пінта, залишався останнім осередком культури, моди та ренесансних ідеалів [1]. Адже, як стверджує Дж. Тревельян, «джентльмени Англії навчалися не лише інтригам кохання та політики, але й музиці, поезії, мистецтвам та наукам» [2, с. 39].

© І. Г. Безродних, 2014

Коли Карл II повернув собі англїйський престол та знову став хазяювати у палаці Вайт Хол, у якості наближених до себе він не обрав перевірених часом політичних лїдерів та військових, які допомагали йому відновити монархічний устрій у країні. Серед обраних фаворитів короля, навпаки, були Джордж Вїлльєрс, герцог Букїнгемський, та група молодших джентльменів, які отримали славу «веселої банди» (Merry Gang). Вони, за словами Барнета, «були трьома найбільш відомими дотепниками свого часу – граф Дорсет, граф Рочестер та сер Чарльз Сїдлі». Ці молоді люди шокували більш старше покоління кавалерів власною розпусною поведінкою та відвертими розмовами. Як відзначав придворний Ормонд у 1661 р., «король проводить більшість свого часу з нахабними молодими людьми, які на смїхаються над усім, що є серйозним, не поважають ані бога, ані людину, висміюють тверезість та зло втішаються над релїгією» [3, с. 231–255].

Незважаючи на досить ворожі оцінки поважних придворних, можна знайти певні виправдання їх поведінці та стилю життя. Молоде покоління придворних періоду Реставрації виховувалося в зовсім іншій Англїї, яка кардинально відрізнялася не лише від країни Сїдні та Спенсера, але й була зовсім іншою від Англїї короля Карла I. Їх нація – це була нація розбрату громадянської війни, братовбивчого конфлікту з політичних та релїгійних міркувань. Саме під час цієї війни у суспільстві панувала ненависть та зовсім не було толерантності до інших і до загальнолюдських ідеалів. Отже, аристократи, які прийшли на зміну попередньому поколінню, почали культивувати новий стиль життя. Це був час експериментів, час гонитви за насолодою.

Атмосфера при дворі була вишуканою – придворні та коханки короля вбиралися у шовкові туалети, які ми зараз можемо побачити на портретах, написаних Лілі. Картини визначних італїйських та фламандських майстрів прикрашали стїни палацу, та в його палатах було чутно звуки музики Генрі Лоуса, Пурсела, Луллі та Грабута. Цей кольоровий світ краси та музики, театральних виступів та філософських диспутів і слугував основою життя для «веселої банди», як їх назвав Рочестер, і саме тут у 1660–70 рр. вони збудували власний «поганський рай» – «дуже веселий, наповнений танцями, вином, смїхом час, в якому не було місця розуму», – саме так Драйден охарактеризував його у власних творах.

Але було б несправедливим представляти «веселу банду» лише як купку молодиків, які весь час проводили у пошуках задоволень. Їх смїливо можна назвати чоловіками справжньої культури, майстрів життя та майстрів слова. Вони багато читали і полюбили латинських поетів, й доволі часто з повагою та любов'ю перекладали їх англїйською мовою. Вони достатньо уваги придїляли сучасній французькій літературі, яку добре знали, й захоплювалися Шекспїром та старою англїйською драмою. Серед їх найулюбленіших занять були музика та театр, які вони із задоволенням обговорювали у критичних дискусїях з такими майстрами слова, як Драйден, Вайхерлі та Шадвел.

Загальноновизнаним фактом є те, що лірична поезія відігравала значну роль у житті Англїї XVII сторїччя. Її всюди можна було почути – на вулицях у виконанні співаків, в тавернах, у театрах, у яких п'єса вважалася незакінченою без кількох ліричних пісень, у букїністичних лавках, де нескінченні антології популярних ліричних творів мали значний успіх, у приватних домах та при дворі, де віршування вважалася необхідною навичкою для кожного джентльмену. Можна стверджувати, що найбільшим успіхом користувалася саме лірична поезія.

За часів правління Карла II три речі мали найбільше значення – жінки, політика та алкоголь. Перша та остання з цих трьох були головними темами ліричних віршів дотепників Реставрації. Лірика були частиною традиційної техніки залицяння. Мода на любовну лірику змінювалася, як мода на одяг. З часів Вайатта до часів Шекспіру солодкі сонети Петрарки користувалися успіхом.

Загалом, можна стверджувати, що дотепники періоду Реставрації зробили вагомий вклад у англійську поетичну традицію, адже вони підтримали ліричне звучання поезії у часи панування математики та науки реалізму. Згадаймо, приміром, вислів Буало, який вважав, що Декарт «перерізав горлянку поезії». Саме завдяки «веселій банді» математичний дух Декарта та Гоббса не спотворив англійську поезію. До їх значного вкладу слід також віднести створення неформального, фрівольного віршу за часів панування неокласичної манери, яка дуже швидко перетворювала поезію на помпезну й педантичну [4, с. 75].

Що стосується постаті сера Чарльза Сідлі, покажемо випадок, що стався 16 червня 1663 р. у таверні «Півень». Як стверджують сучасники, три молодики там вечеряли, відзначаючи переклад французької трагедії Корнеля, до якого приклали руку два з них – Сідлі та Бакхерст. Вечеря перетворилася на оргію, коли молодики вийшли на балкон таверни, причому Сідлі був повністю без одягу. У такому вигляді Сідлі виголосив промову, що являла собою пародію на пуританські проповіді та частково була імітацією квакерської церемонії. Перед обуреним натовпом, що дуже швидко зібрався під балконом, молодики випили за спасіння Іуди, за Ісуса та за короля. Вони пішли лише після того, як натовп почав ламати двері таверни та кидати каміння у промовців. Наслідками цього вчинку були не лише гучний скандал при дворі, а й штраф та тижневе ув'язнення дотепників. Цей нарис дуже добре характеризує не лише самого Сідлі, як людину свого часу, але й настрої, що панували при дворі часів Реставрації та мали значний вплив на творчу діяльність поета.

Серед визначних літераторів Сідлі не вважається великим поетом, але він є справжнім з роду таких, які вже більше не існують. Його називали джентльменом-аматором, але ніяк не дилетантом та творцем елегантних підробок. Його вірші створені власним досвідом з насиченого подіями життя та є продуктом суспільства, в якому він жив. Поуп вважав, що «Сідлі творив нецікаву поезію за винятком кількох маленьких любовних віршів» [5, с. 43]. Це не є справедливим щодо Сідлі, який, на думку критиків, написав чимало добрих серйозних поетичних творів, а не лише любовну лірику, хоча остання й вважається його основним досягненням та здобула неабиякої популярності. Любовні вірші Сідлі є даниною куртуазній традиції та атмосфері кохання, що панували за часів Карла II. У той час дама сприймалася як фортеця, яку невгамовний коханець повинен був атакувати за допомогою визнаної та ефективної зброї, якою при дворі серед усього іншого вважали поезію. За правилами гри дама повинна була захищати власну гідність, у той час як коханий переконував її у тому, що релігія «гідності» є фальшивою.

Why shou'd this Tyrant Honour make
Our cruel undeserved Wrack?
Come then, my Celia, let's no more
This Devil for a God adore [6, с. 53].

Типовою була ситуація, коли коханий благав свою даму прийти до нього та жити разом з ним у язичницькому ідеальному світі, в якому закон визначається

лише бажаннями та мріями, що й відображено у грайливих рядках, написаних Рочестером:

Sidley has that prevailing gentle Art,
That can with a resistless Charm impart,
The loosest wishes, to the chastest Heart,
Raise such a conflict, kindle such a Fire,
Betwixt declining Virtue and desire,
Till the poor vanquisht Maid dissolves away
In Dreams all Night, in Sighs and Tears all Day [7, с. 45].

Наступні покоління письменників інтерпретували дані рядки по-своєму та зобразили Сідлі як розпусного, аморального та у той же час доволі чуттєвого письменника. Але все, що мав на увазі Рочестер, це лише гра, в яку Сідлі грав з грацією та у якій мав успіх, у великій мірі завдячуючи власним віршам.

Деякі з його найкращих ліричних віршів є результатом наслідування гедоністичних традицій та відчуття насолоди та захоплення від любовної гри, в якій він поставав водночас граціозним джентльменом та незграбним молодиком. У нього був талант створювати вербальні мелодії, та найбільший успіх супроводжував його саме у таких галантних ситуаціях, коли потрібно було виразити почуття естетичної насолоди:

Hears not my Phillis, how the Birds
Their feather'd Mates salute?
They tell their Passion in their Words;
Must I alone be mute?
Phillis, without Frown or Smile,
Sat and knotted all the while [8].

Це надзвичайно захоплююча гра, але справжнім ідеалом Сідлі вважав рівновагу, що з'являється у щасливому поєднанні справжності та розуму. Саме це він відобразив зі зворушливою простотою в одній зі своїх любовних пісень:

All that in Woman is ador'd
In thy dear Self I find,
For the whole sex can but afford,
The Handsome and kind [6, с. 49].

Слід відзначити, що Сідлі не був «поетом для жінок», як характеризував даний тип поезії Бен Джонсон. У його віршах, особливо пізніх, відчувається маскулітний та інтелектуальний дух. «Лікар та його Пацієнти» являє собою чудову іронічну байку, яку навіть можна порівняти з розважальними творами Свіфта, а його версія «Оди Горація» є справжнім витвором мистецтва, сильним, живим, чітко вибудованим, як і латинський оригінал. Т. Е. Пейдж вважав «Оду Горація» єдиним адекватним англійським перекладом даного твору з усіх інших. Саме через цей витвір, можливо, Прайор стверджував, що сер Чарльз «може писати, але краще перекладає». Адаптація серії епіграм під назвою «Характери Двору», можливо написані у пізні роки його життя, зображують Сідлі як сатиричного коментатора сучасного життя. Одна з таких епіграм, представлена у незвичній для того часу формі Шекспірівського сонету, являє собою гостру критику чуттєвої сторони життя, що можна було чекати від будь-кого, але ніяк не від дебошира з оксфордської таверни. «Щаслива Пара» – це потужний соціальний вірш, у якому поет, очевидно з власного досвіду, висміює роль та місце «шлюбу без кохання» в сучасному суспільстві. З цього віршу можна дійти висновку, що Сідлі – дебошир та розбишака

60-х к кінцю столїття перетворився на Августинського джентльмена, Людину почуттів, що схвалює спокійне домашнє життя та вмїє ним насолоджуватися. Цей вірш було написано, коли «Карнавал Реставрації» вже скінчився. На зміну прийшов період, коли справжні почуття вважалися кращими, ніж грайливі ілюзії.

Отже, можна стверджувати, що кохання у творчому доробку Сідлі представлено лише як момент гри, що надає задоволень, а тому – й сенсу життя. Проте, поетичний талант Сідлі, його легкий стиль та жартівливий тон надають мелодійного звучання його творам та виокремлюють їх серед творчого доробку інших аристократів-літераторів епохи.

Бібліографічні посилання

1. The Poetical and Dramatic Works of Sir Charles Sedley [Електронний ресурс] / ed. Vivian de Sola Pinto. – London, 1928. – 2 vols (repr. New York: AMS Press, 1969). – Режим доступу до журн.: http://xtf.lib.virginia.edu/xtf/view?docId=chadwyck_ep/uvaGenText/tei/chep_2.0573.xml&query=-belly
2. **Тревельян Дж. М.** Социальная история Англии / Дж. М. Тревельян. – М., 1959. – 608 с.
3. **Дживелегов А. К.** Театр и драма периода Реставрации / А. К. Дживелегов // История английской литературы. – Т. 1. Вып. 2. – М., 1945. – С. 231–255.
4. **Виппер Ю. Б.** Курс лекций по истории зарубежной литературы XVII века / Ю. Б. Виппер, Р. М. Самарин. – М.: Издательство Московского университета, 1954. – 814 с.
5. **Nuttal Anthony.** Pope's Essay on Man / Anthony Nuttal. – Allen and Unwin, 1984. – 1988 p.
6. **Sir Charles Sedley.** The works of the Honourable Sir Charles Sedley, bart: in prose and verse [Електронний ресурс] / Sir Charles Sedley, William Ayloffe. – vol. 1. – 316 p. – Режим доступу до журн.: http://books.google.ru/books?id=0P1EAAAAYAJ&pg=PA53&lpg=PA53&dq=Why+shou%E2%80%99d+this+Tyrant+Honour+make+Our+cruel+undeserved+Wrack?&source=bl&ots=qQWY4hq-1Z&sig=DOux3zT_Bryr-Oy-iqJLnwKEBjA&hl=ru&sa=X&ei=_2udT6DEG4Tt-ga6l6XqDg&ved=0CCQQ6AEwAQ#v=onepage&q=Why%20shou%E2%80%99d%20this%20Tyrant%20Honour%20make%20Our%20cruel%20undeserved%20Wrack%3F&f=false
7. The spectator. – L., 1952. – vol. 2. – p. 45.
8. Restoration Carnival Five Courtier Poets Rochester Dorset Sedley Etherege And Sheffield [Електронний ресурс]. – Режим доступу до журн.: http://www.archive.org/stream/restorationcarni011134mbp/restorationcarni011134mbp_djvu.txt

Надійшла до редколегії 13.10.2013

УДК 811.111'38

В. П. Гайдар

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

МОТИВИ СТРАЖДАННЯ І СПІВЧУТТЯ В ТВОРЧОСТІ ІВОН БОЛАНД (ВІРШ «THE FAMINE ROAD»)

Розглядається вірш «The Famine Road» ірландської поетеси Івон Боланд. У статті робиться спроба виявити основні художні мотиви поетичного зразка і охарактеризувати стилістичні прийоми створення образності. Івон Боланд – поет-сучасник, поезія якої прозора та реалістична. На прикладі поетичного доробку «The Famine

© В. П. Гайдар, 2014